

ZARZĄDZANIE PARAFIĄ

Zarządzanie cmentarzem parafialnym

PROFESJONALNE WSPARCIE W CODZIENNEJ PRACY

**ODKRYJ WIĘCEJ PUBLIKACJI
I SKORZYSTAJ Z RABATÓW**

Zeskanuj kod lub wejdź na stronę
<https://ln.wip.pl/fabrykawiedzy>

Zarządzanie cmentarzem parafialnym

Copyright © Warszawa 2026 by Wiedza i Praktyka sp. z o.o.

Autor: Dr hab. Marta Osuchowska, dr Kinga Karsten, Tomasz Kaler

Redakcja: Anna Konarzewska-Żuczek

Korekta: Zespół

Koordynator produkcji: Mariusz Jezierski

Koordynator projektów wydawniczych: Anna Jagodzińska

Content & Publishing Leader: Marta Grabowska-Peda

Projekt graficzny okładki: Agnieszka Makowska

Zdjęcie na okładce: Freepick

Skład i łamanie: Agnieszka Makowska

Wydanie I

Stan prawny: kwiecień 2026 r.

ISBN: 978-83-8409-643-7

Kod produktu: 1QS011

Wydawca:

Wiedza i Praktyka sp. z o.o.

03-918 Warszawa, ul. Łotewska 9a

tel. 22 518 29 29, faks 22 617 60 10

www.wip.pl

Publikacja uwzględnia stan prawny obowiązujący na dzień 1 kwietnia 2026 r.

Niniejsza publikacja oraz wszystkie zawarte w niej teksty, grafiki i materiały są chronione prawem autorskim. Żadna część tego e-booka nie może być reprodukowana, przechowywana w systemach wyszukiwania lub transmitowana w jakiegokolwiek formie i jakimikolwiek środkami – elektronicznymi, mechanicznymi, kopiowania, nagrywania lub innymi – bez uprzedniej pisemnej zgody Redakcji.

Zakaz ten nie dotyczy cytowania ww. materiałów w granicach dozwolonego użytku, z powołaniem się na źródło.

Treści zawarte w niniejszej publikacji mają charakter wyłącznie informacyjny i edukacyjny. Publikacja została przygotowana z zachowaniem najwyższej staranności oraz z wykorzystaniem wysokich kwalifikacji, wiedzy i doświadczenia autorów oraz konsultantów. Niemniej jednak zawiera ona ogólne wskazówki i nie powinna być traktowana jako indywidualna porada prawna, finansowa, medyczna ani żadna inna forma profesjonalnej konsultacji.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za decyzje podjęte na podstawie informacji zawartych w tej publikacji. W przypadku potrzeby uzyskania specjalistycznej porady zaleca się konsultację z odpowiednim ekspertem lub specjalistą w danej dziedzinie.

Spis treści

Odpowiedzialność proboszcza za cmentarz wyznaniowy	5
Prowadzenie dokumentacji dotyczącej cmentarza	19
Powiększanie cmentarza: procedura administracyjna	26
Kolizja uprawnień rodziny zmarłej i jej konkubenta odnośnie do miejsca pochówku	33
Zagospodarowanie śmieci pozostawionych na cmentarzu parafialnym	38
Opłaty cmentarne	46
Prawny wymiar troski o zabytkowe grobowce na cmentarzu parafialnym	53

Odpowiedzialność proboszcza za cmentarz wyznaniowy

Oficjalne dane statystyczne wskazują jednoznacznie, że większość cmentarzy w Polsce przynależy do związków wyznaniowych, z czego najliczniej występują cmentarze katolickie związane z parafią. Zadania proboszcza, jako zarządcy parafią posiadającą własny cmentarz, obejmują zatem działania związane z administrowaniem także tą nieruchomością. Zdecydowane odróżnienie obszarów aktywności zarządcy cmentarza i obowiązków z nimi związanych pozwoli na uniknięcie odpowiedzialności za naruszenie przepisów powszechnie obowiązujących, zwłaszcza tych dotyczących prawa konkurencji.

Warto zaznaczyć i podkreślić, czym charakteryzują się i co zaliczmy do sfery utrzymania i zarządzania cmentarzami, a czym jest organizowanie usług cmentarnych i porównać to z usługami pogrzebowymi.

Utrzymanie cmentarza i zarządzanie nim

Utrzymanie cmentarzy wyznaniowych i zarządzanie nimi należy do obowiązków parafii, których są one własnością. Dlatego zarządcą (często jednocześnie administratorem) cmentarza wyznaniowego jest proboszcz takiej parafii. Czynności administrowania cmentarzem proboszcz

może powierzyć wyznaczonej do tego celu przez niego osobie lub przedsiębiorstwu na podstawie umowy, która określa zakres tego administrowania, z zachowaniem jednak uprawnień proboszcza jako zarządcy cmentarza. Nie tylko celowe działania, ale także zaniedbanie mogą spowodować odpowiedzialność cywilną z tytułu ewentualnych uchybień w zarządzie danego cmentarza na podstawie przepisów prawa cywilnego. Dlatego istotne jest poznanie ciężących na proboszczu zobowiązań i wcześniejsze zadbanie o terminowe i dokładne ich wykonywanie.

Podstawowym obowiązkiem zarządu cmentarza jest utrzymywanie czystości na ścieżkach, wywóz śmieci, remont dróg cmentarnych, a także utrzymanie zieleni, trawników oraz parkingów przycmentarnych. Warto jednak dokonać szerszej analizy konkretnych zobowiązań wynikających z tej funkcji.

W obszarze obowiązków zarządczych należy wyróżnić:

- czynności administracyjne, tj. nadzór architektoniczno-urbanistyczny, sanitarny i porządkowy, prowadzenie ksiąg, udostępnianie infrastruktury cmentarza;
- czynności porządkowe, do których zalicza się: pielęgnacja zieleni, konserwacja urządzeń cmentarnych i utrzymanie czystości;
- czynności związane z rozbudową infrastruktury cmentarza.

Trzeba pamiętać, że powyższe obowiązki zarządcy, w przeciwieństwie do usług pogrzebowych, nie są otwarte dla konkurencji. Oznacza to, że zarówno tworzenie cmentarzy, jak i sprawowanie czynności zarządczych nad nimi, zostało wyłączone spod powszechnie obowiązujących przepisów związanych z otwartym rynkiem. Wszelkie czynności w tym zakresie mogą być wykonywane samodzielnie przez zarządcę cmentarza, a także przekazane innemu podmiotowi, jednak nie może

istnieć cmentarz prywatny. Jedynymi podmiotami, które mogą prowadzić cmentarze, są władze kościelne albo świeckie.

Czynności administracyjne

Zarząd cmentarza jest zobowiązany do prowadzenia odpowiednich ksiąg cmentarnych, do których zalicza się:

- **księgę wieczystą osób pochowanych na cmentarzu**, która powinna być ułożona w układzie rocznikowym i zawierać dane osobowe zmarłego go wraz z informacjami o pochówku i ewidencji grobu, tj. nazwisko i imię osoby pochowanej, jej nazwisko rodowe, stan cywilny, datę i miejsce urodzenia oraz zgonu, przyczynę zgonu, imiona i nazwiska rodziców, wiek, datę pochowania, miejsce pochowania, datę przeniesienia do innego grobu w przypadku ekshumacji, numer ewidencyjny, rodzaj grobu, informacje o osobach uprawnionych do dokonywania pochówków. Dane te wpisuje się na podstawie karty zgonu, którą zarząd cmentarza przechowuje przez 30 lat. Wpisów dokonuje się nie później niż 7 dni od pochówku;
- **księgi grobów** zawierającej: nazwisko i imię osoby pochowanej w danym grobie, datę pogrzebu, dane o rodzaju grobu, miejscu pochowania, adnotacje o wpisie nagrobka do rejestru zabytków;
- **alfabetyczny spis osób pochowanych na cmentarzu w układzie rocznikowym**, zawierający: nazwisko i imię danej osoby oraz miejsce jej po grzebania.

Proboszcz jest zobowiązany do dbania o poprawność i terminowość wpisów, a także właściwe warunki przechowywania tego rodzaju dokumentów. Opłaty cmentarne pobierane m.in. w celu utrzymania infrastruktury cmentarza są ustalane przez proboszcza po konsultacjach z radą parafialną. Warto podkreślić przy tym, że pomimo swobody

władz kościelnych w określaniu ich wysokości gwarancje związane z samym udostępnianiem infrastruktury muszą zostać zapewnione. Dotyczy to korzystania z cmentarza, czyli np. wjazdu na jego teren w celu wykonania pomnika.

Każdy proboszcz powinien mieć wykupioną polisę od odpowiedzialności cywilnej zarządcy cmentarza, tzw. OC, czyli ubezpieczenie od wszystkiego, co spowoduje szkodę, a co nastąpiło bezpośrednio z jego winy. W momencie powstania szkody proboszcz lub firma ubezpieczeniowa są zobowiązani do wypłacenia odszkodowania. Jednak tylko wtedy, gdy szkoda powstała wskutek zawinionego działania lub zaniebdania obowiązków przez zarządcę cmentarza. Co istotne, obowiązek udowodnienia tej winy ciąży na osobie domagającej się odszkodowania.

Najczęściej pojawiającą się sytuacją jest uszkodzenie nagrobka w wyniku powalenia drzewa. Zarządca będzie odpowiadać tylko wtedy, gdy nie dba i odpowiednio nie zabezpiecza drzewostanu. Wówczas udowodnienie winy sprowadza się do wskazania jego zaniedbań. Brak właściwej reakcji, a w konsekwencji powstała szkoda obciążają bezpośrednio proboszcza. Dlatego trzeba pamiętać o koniecznych pracach mających na celu usunięcie zagrożenia dla życia lub mienia. Jeżeli są widoczne oznaki uszkodzenia drzew lub choroby, zarządca powinien wykonać prace konserwacyjne albo złożyć odpowiedni wniosek i uzyskać zgodę na ich wycinkę oraz dopilnować, żeby odbyła się ona zgodnie z przewidzianymi normami. Zatem z powyższą odpowiedzialnością będziemy mieć do czynienia tylko wówczas, gdy na grobowiec spadnie drzewo bądź część drzewa, które było zniszczone lub chore, a zarząd cmentarza nie zadbał o to, żeby je wyciąć albo odpowiednio zabezpieczyć. Jeśli natomiast części drzewa spadły na nagrobek na skutek nieprzewidywalnych sił przyrody, gdy uderzył w nie piorun albo przewrócił huragan, zarządca cmentarza nie poniesie odpowiedzialności odszkodowawczej, gdyż siła wyższa zwalnia go z odpowiedzialności.

Z kolei polisa OC chroni od odpowiedzialności na wypadek uszczerbku na życiu i zdrowiu każdej osoby, która przebywała na terenie cmentarza. Trzeba podkreślić, że czym innym jest ubezpieczenie cmentarza, a czym innym ubezpieczenie każdego grobu. Ponieważ odpowiedzialność zarządcy oparta jest na zasadzie winy, szkody, które powstały z innych przyczyn niż zawinione zachowanie zarządcy, nie będą pokrywane z jego polisy OC. Nie obejmuje ona ubezpieczenia samego nagrobka, gdyż każdy oddzielnie stanowi własność opiekuna grobu, który może ubezpieczyć go indywidualnie. Wówczas odszkodowanie zostanie wypłacone za każde przypadkowe zdarzenie, w tym także dewastację pomnika, choć należy zwrócić uwagę, czy obejmuje ono działanie służb i zarządu cmentarza. Wtedy to na ubezpieczycielu będzie ciążyć udowodnienie, że drzewo złamało się z innych przyczyn, czyli było np. źle zabezpieczone, a drzewostan był zaniedbany i groziło realne niebezpieczeństwo takiego wypadku. Z punktu widzenia zarządcy cmentarza warto rozważyć szerszą formę ochrony, czyli polisę bez wyłączeń, gdyż zabezpiecza ona wypłatę odszkodowania za wszelkie szkody wyrządzone na mieniu obcym w wyniku działalności oraz czynników obiektywnych. To oznacza, że niezależnie, czy drzewo łamie się od wichury, czy z zaniedbania zarządu, odpowiedzialność bierze na siebie firma ubezpieczeniowa.

Cmentarz parafialny jako cmentarz komunalny

Zgodnie z ustawą o cmentarzach i chowaniu zmarłych, w miejscowościach, w których nie ma cmentarzy komunalnych, zarząd cmentarza wyznaniowego ma obowiązek udostępniania miejsca na pochówki osobom innego wyznania lub niewierzącym. Parafia zarządzająca cmentarzem wyznaniowym pełniącym obowiązki cmentarza komunalnego realizuje w ten sposób zadania publiczne i powinna o nich

informować. W związku z tym ciąży na niej obowiązek informacyjny wynikający z dostępu do informacji publicznej, w tym m.in. cenniki usług cmentarnych czy też kwoty środków uzyskanych z tych opłat. Należy zaznaczyć w tym miejscu, że zgodnie z prawem kanonicznym, czyli autonomicznym prawem kościoła oraz ustrojową zasadą autonomii związków wyznaniowych, władza państwowa nie może zmusić do odprawienia czynności kultu religijnego wbrew regulacjom kościelnym. Jedyna norma dotyczy wyłącznie pochówku na terenie cmentarza wyznaniowego, ale ma to miejsce wyjątkowo.

Czynności porządkowe

Wbrew pozorom porządkowanie cmentarzy, mimo że oczywiste z punktu widzenia zarządcy, sprawia im największą trudność. Związane jest to zarówno z licznymi przepisami prawnymi, jak i częstotliwością działań podejmowanych w tym zakresie oraz samymi kosztami. Zarządca cmentarza powinien dbać o bezpieczeństwo na terenie nekropolii, jak również odpowiednio zabezpieczyć jej teren.

Odpady komunalne z terenu cmentarza powinny być gromadzone na wyznaczonych i ogrodzonych terenach, a także w kontenerach lub pojemnikach przeznaczonych do ich składowania. Wywóz nieczystości stałych odbywa się na podstawie złożonych deklaracji i odpowiada ją za nie koncesjonowane firmy.

Trzeba podkreślić, że proboszcz nie może pozbywać się odpadów komunalnych z cmentarza w inny sposób, niż organizuje to gmina. Dlatego należy upewnić się, czy przepisy miejscowe nakładają obowiązek złożenia deklaracji, czy też zawarcia umowy na pozbywanie się odpadów komunalnych. Brak przystąpienia do obowiązującego w gminie systemu gospodarowania odpadami może skutkować nałożeniem kary pieniężnej.